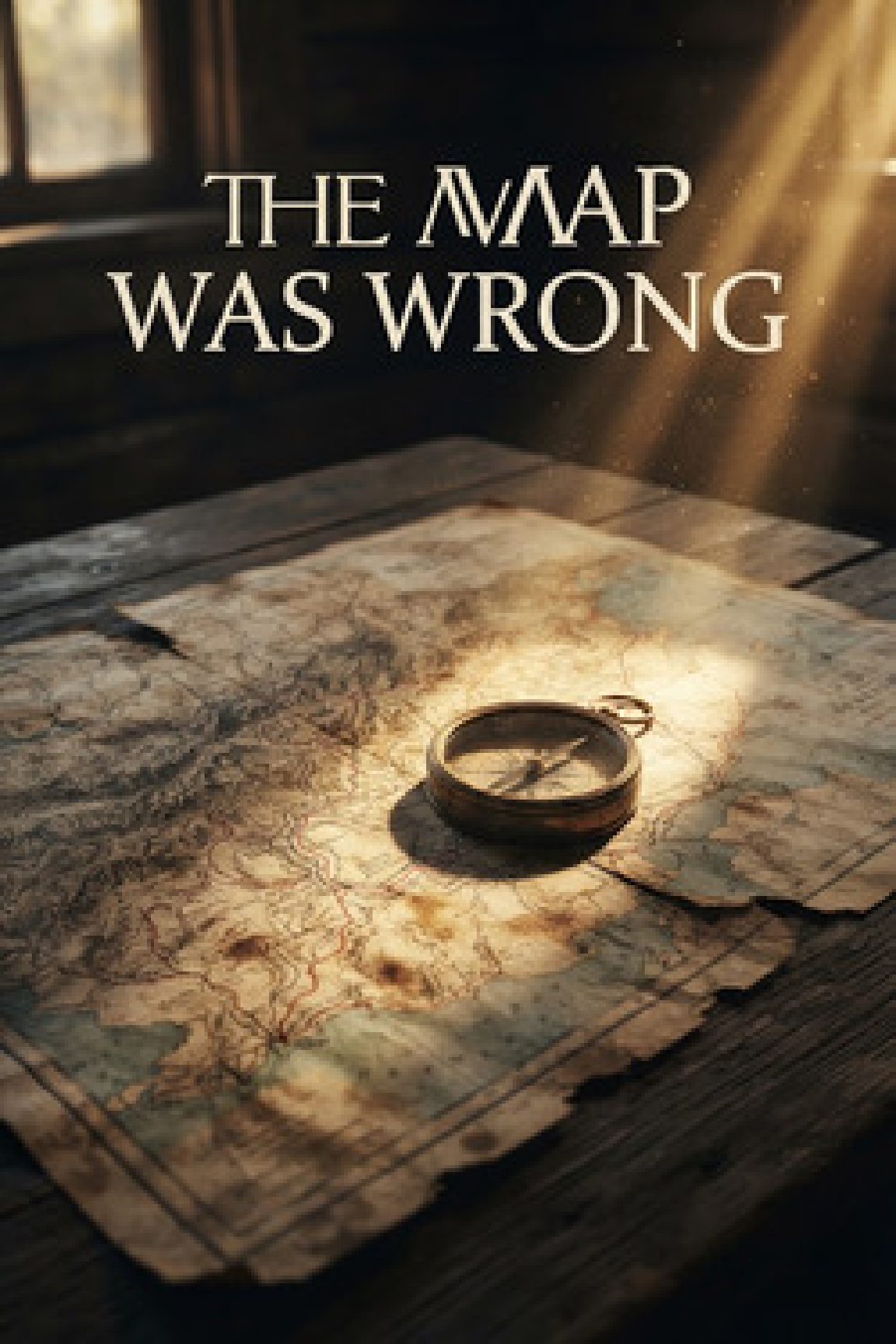

THE MAP
WAS WRONG

भाग दुसरा

उंबरठा 1

नकाशा चुकीचा होता

माणसासोबत नेहमी एक विचित्र अहंकार असतो.

आपल्याला वाटते की आपण आयुष्याचा अंदाज बांधू शकतो.

आपण वर्षानुवर्षे योजना आखत राहतो.

पाच वर्षांची उद्दिष्टे.

दहा वर्षांच्या रणनीती.

अंदाजपत्रके.

अनुमाने.

दिनदर्शिका.

नकाशे.

मग वास्तव येते.

आणि वास्तवाने आपले वेळापत्रक कधीच वाचलेले नसते.

बराच काळ मला वाटत होते की अनुभवातून अंदाज बांधण्याची क्षमता येते.

जितके जास्त शिकाल.

जितके जास्त जाणाल.

जितका जास्त प्रवास कराल.

तितके पुढे काय घडणार हे तुम्हाला जास्त समजायला हवे.

ते तर्कशुद्ध वाटत होते.

वाजवी वाटत होते.

अगदी शास्त्रीयसुद्धा वाटत होते.

मग आयुष्याने उलटे सिद्ध करून आपली करमणूक करून घेतली.

सर्वांत महत्त्वाची वळणे नेहमी भेटीची वेळ न घेता आली.

आरक्षण नाही.

आगाऊ सूचना नाही.

इशारा नाही.

ती फक्त आली.

कधी संधीच्या रूपाने.

कधी हानीच्या रूपाने.

कधी एखाद्या भेटीच्या रूपाने.

कधी आजाराच्या रूपाने.

फरक नंतरच समजतो.

तुम्ही त्यांच्या आत असता तेव्हा ती सगळी एकसारखीच वाटतात.

एक खंड.

एक अचानक बदल.

एक वळसा.

तोपर्यंत चाललेल्या वाटेकडे पाहताना मला एक विचित्र रचना दिसू लागली.

प्रत्येक वेळी मला सगळे समजले आहे अशी खात्री वाटली, तेव्हा असे काहीतरी घडले ज्याने प्रश्नच बदलून टाकला.

आणि प्रश्न बदलला की उत्तराचीही किंमत उरत नाही.

मला माझ्या आयुष्यातला एक विशिष्ट काळ आठवतो.

माझ्याकडे अनुभव होता.

जबाबदारी होती.

परिणाम होते.

ज्ञान होते.

सगळे काही एका बऱ्यापैकी स्पष्ट मार्गाकडे निर्देश करत होते.

भविष्य एका ठराविक दिशेने जाईल याची मला खात्री होती.

मी उद्धट होतो म्हणून नव्हे.

तर आकडे तसे सांगत होते असे वाटत होते म्हणून.

मग आयुष्याने जे त्याला सर्वांत चांगले जमते ते केले.

खेळाचे टेबलच बदलले.

नियम नव्हेत.

टेबल.

हा भाग जवळजवळ कोणीच सांगत नाही.

टेबल बदलले की साठवलेला अनुभव नाहीसा होत नाही.

पण तो अपुरा पडतो.

तुम्हाला पुन्हा शिकावे लागते.

पुन्हा निरीक्षण करावे लागते.

पुन्हा ऐकावे लागते.

ते अपमानास्पद असते.

आणि त्याच वेळी असामान्यही.

कारण ते आपल्याला आठवण करून देते की आपण स्वतःला वाटते त्यापेक्षा खूप जास्त काळ विद्यार्थी असतो.

वर्षे जात गेली तसतसे मला अनिश्चिततेचे मोल कळू लागले.

ती सोयीची होती म्हणून नव्हे.

ती कधीच सोयीची नसते.

तर ती प्रामाणिक होती म्हणून.

अनिश्चितता माणसांना ते जसे आहेत तसे दिसायला भाग पाडते.

सगळे योजनेप्रमाणे चालते तेव्हा कोणीही सक्षम वाटू शकतो.

योजना नाहीशी होते तेव्हा चारित्र्य समोर येते.

मला सर्वांत जास्त आदर ज्यांच्याबद्दल वाटतो ते भविष्याचा अचूक अंदाज बांधणारे नाहीत.

तर ज्यांचा अंदाज बांधला नव्हता अशी भविष्ये ज्यांना पार करता आली, ते आहेत.

हे एक वेगळे कौशल्य आहे.

कितीतरी दुर्मीळ.

कितीतरी जास्त मानवी.

आपण अशा जगात राहतो जे खात्रीशीर दिसणाऱ्यांना बक्षीस देते.

जे ठामपणे बोलतात त्यांना.

जे परिणामांचे वचन देतात त्यांना.

जे भाकिते देतात त्यांना.

मी मात्र काळाबरोबर अनिश्चिततेसोबत जगू शकणाऱ्या माणसांवर जास्त विश्वास ठेवू लागलो.

कारण अनिश्चितता ही व्यवस्थेतली चूक नाही.

तीच व्यवस्था आहे.

विश्वाने कधीच कोणाशीही अंदाजक्षमतेचा करार केलेला नाही.

तरीही आपण आश्चर्यचकित होत राहतो.

तक्रार करत राहतो.

अनपेक्षिताला अपवाद मानत राहतो.

कदाचित आपण उलटे करायला हवे.

त्यालाच नियम मानायला हवे.

अखेर ही कल्पना तुम्ही स्वीकारता तेव्हा काहीतरी बदलते.

तुम्ही संपूर्ण नियंत्रणाच्या मागे धावणे थांबवता.

हमीची मागणी करणे थांबवता.

भविष्य जणू खासगी मालमत्ता असल्यासारखे जगणे थांबवता.

आणि एखाद्या शोधकासारखे जगू लागता.

लक्ष देऊन.

आदराने.

कुतूहलाने.

आयुष्याने शब्द न वापरता शिकवलेले एक वाक्य मला आठवते:

सर्वांत चांगल्या आणि सर्वांत वाईट गोष्टी कधीच ओळखपत्र पाठवत नाहीत.

त्या येतात.

आत शिरतात.

भोवतालचे दृश्य बदलतात.

मग परिणाम मागे ठेवून निघून जातात.

त्यांचे काय करायचे हे आपणच ठरवायचे असते.

मागे वळून पाहताना मला जाणवते की ज्या अनेक अनुभवांना मी मूलभूत मानतो, ते कोणत्याही तर्कशुद्ध पूर्वमूल्यमापनात कधीच टिकले नसते.

ते फार धोकादायक होते.

फार असंभाव्य.

फार गुंतागुंतीचे.

मी कल्पना केली होती त्यापेक्षा फार वेगळे.

तरीही नेमक्या त्यांनीच आज मी जो माणूस झालो आहे तो घडवला.

म्हणूनच आज मी अंदाजक्षमतेला सद्‌गुण मानत नाही.

मी तिला एक दिलासा मानतो.

खरा सद्‌गुण वेगळाच आहे.

खुले राहणे.

सावध राहणे.

शिकण्याची क्षमता टिकवून ठेवणे.

आयुष्य टेबल बदलते तेव्हाही.

नियती प्रश्न बदलते तेव्हाही.

भविष्य दार न ठोठावता खोलीत शिरते तेव्हाही.

कारण खंड, संकटे, नाती, यश आणि अपयश पार करत मी एक सत्य शिकलो आहे.

माझ्या आयुष्यातल्या सर्वांत महत्त्वाच्या गोष्टी नेहमी प्रत्येक अंदाजाच्या बाहेरच घडल्या.

आणि नेमके तिथेच कथेचा सर्वांत चांगला भाग सुरू झाला.